

НЕСТАБИЛНИТЕ РАЗКАЗИ: ЛИТЕРАТУРНАТА ИСТОРИЯ ДНЕС МЕЖДУ НАСЛЕДСТВАТА НА МИНАЛОТО И ПЛУРАЛИЗМА НА СЪВРЕМЕННОСТТА

Гл. ас. д-р Кристина Йорданова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията разглежда основни модели в писането на българската литературна история, като тръгва от първите литературни историографии след Освобождението, за да достигне до съвременните посоки и предизвикателства в тази област. За да очертае перспективите за развитие на литературната ни история, изследването задава потенциални посоки за дебат в настоящето.

Ключови думи: литературна история; модели; канон; национален разказ; перспективи

Дели ни повече от век от първите опити за литературна история на българската книжовност и литература от края на XIX век на автори като Иван Вазов, Александър Пипин и Владимир Спасович, Георги Попов, Димитър Маринов, Моско Москов, Александър Теодоров-Балан и Йордан Маринополски. Независимо дали тези начални текстове функционират като модели за самостоятелна история, или като предговори към христоматии, както са случаите с Вазов и Балан например, те всички в голяма степен служат като разкази за развитието на историята и литературата на народа, споделящ общ език, култура и местообитание. Те са биографии на нацията, в чиято основа стои, разбира се, литературата на миналото, а не тази на настоящето. В този смисъл, литературата играе ролята на социална и културна история, в която отделните произведения, от една страна, са подредени така, че да поддържат хронологията, или разказа за времената на нацията, а от друга – да функционират като образци на постиженията на същата тази нация, като парадигми в канона на нейното изкуство. В този аспект идеологията, която стои зад литературния разказ, е това, което поддържа ранните истории и до голяма степен тя отново ще поддържа и тези, които ще последват до наши дни.

Идеологията, както е при Пипин и Спасович и при Георги Попов, може да бъде експлицитно по-широка от националната, да отива в посока на сла-

вянофилството. Четенето на българската литература като славянска обаче непременно я вписва във вече изградени разкази на славянската литература – хронологически, културни, естетически. По този начин върху нашата прощаща литературност се налагат модели на прочит и подреждане, които са чужди и вече са утвърдени във външен модел на процесуалност и осмисляне.

Силна посока на ранните истории е и съсредоточаването им в педагогиката на общността, казано с думите на Москов, в целта им да подпомогнат „умственото развитие“ (Moskov 1895) на народа, да съдействат за учебната подготовка на обучаващите се и за формирането на национална идентичност, напълно в духа от края на XIX век. В тази посока ранните истории ще бъдат много силно изградени като литературно култивиране на историческия разказ, което да представи и осмисли живота на нацията в миналото, да изобрази развитието на литературната култура като процес, свързан с консолидирането на народа и формиращ самосъзнанието му. Един от първите автори на литературна история – Димитър Маринов, в началото на книгата си ще подчертае, че основна задача на писането на литературна история ще бъде това тя да направи хронология на литературния процес „в исторически ред и в цялост“ (Marinov 1887, р. 10), така че той да съответства на историческите процеси и да отразява живота на нашия народ. В този аспект литературата отново ще служи не толкова като автономна структура, а като подкрепяща културния и историческия разказ, като допълващ дискурс към големия разказ за живота и възхода на народа. Както казва Москов: „понеже в литературните произведения се изказват идеалите, стремленията и особеностите на един народ, то при изучаването [на] литературата ще можем да проследим умственото му развитие; това, което го е въодушевявало и възхищавало; това, което е пречело или спомагало на неговия прогрес или упадък.“ (Moskov 1895, р. 5). Трябва да отбележим, че макар и ранни, първите опити за история на литературата от края на XIX разглеждат разбирането и преподаването на литература като процес, който не е свързан с рецитацията и наизустяването на текстове, а с рефлексията върху взаимоотношенията между художествения свят и социалните и културните процеси на реалността.

Събирайки горните съждения, можем да обобщим, че ранните литературни историографии непосредствено след Освобождението се стремят към това да зададат посоките на един „монументален мегатекст“ (Trajkova 2021, р. 13) на културата и на литературата ни, преди още втората да е написана. Те полагат литературата в историята, като усвояват различни форми на книжовност и словесност, без оценка на естетическата стойност, разбирането за жанр и авторство, но пък с оглед на фактологичната достоверност и с идеята за наченки на модел на протоканон, който да подкрепи изучаването на литературата в училищата.

От началото на XX век, и най-вече след зрелите литературни 20-те години на столетието литературната историография много по-силно започва да мисли

себе си през естетическата автономия на произведенията, които вече не са само огледало на историческите процеси, да подрежда текстовете в йерархически групи, да проследява развитието на литературните родове и жанрове, да говори през езика на тенденцията, направлението, да изгражда персоналистични канони. Това ясно се вижда в написаните по това време истории с автори като Иван Радославов, Боян Пенев, Георги Константинов. Въпреки вглеждането във вътрешната тъкан на литературата, в общ план писането на истории през периода между войните не се отказва от големите упори на хронологическия разказ, който става и много по-внимателен, и от изработването на концепция за канон на националната литература, което ранните истории му завещават. Именно през периода между войните се появява и фигурата на литературния историк, който има глас, вкус, предпочитания и субективност, за разлика от ранните истории на литературата, които се стремят да се движат максимално близо до фактите и позитивизма.

След 1944 г. идеологията превзема световите на естетиката и науката и най-ярък резултат от следването на новата нормативност са историята на Пантелей Зарев „Панорама на българската литература“, която излиза в пет тома, както и неколкотомните колективни издания на БАН „История на българската литература“ (в 4 тома) и „Очерци по история на българската литература след 9.09.1944“ (в 2 тома). Въпреки това през периода на държавния социализъм не изчезват напълно и автономни текстове, които без да влизат в конфликт с идеологията, запазват високото разбиране за литературна историография. Такива са изследванията на Георги Цанев „Страници от история на българската литература“ в 4 тома (1967 – 1975), Петър Динеков „Из историята на българската литература“ (1969), Иван Богданов „Кратка история на българската литература“ (1969). Прави впечатление, че особено при Цанев литературната история се превръща в мрежа за пропускливост за маргинализирани през периода автори, на съпътстващи канона явления. Самото заглавие на Динеков – „Из историята на българската литература“, пък насочва към фрагментаризацията на литературноисторическия разказ. Очаквано при изследвателя фокусът ще бъдат старата българска литература и Възраждането, а оттам и отиването към една генеалогия на националната литература. Подобни модели, свързани с точката на учредяване на началото на българската книжовност и словесност, са характерни и за първите ни историци непосредствено след Освобождението. В сходство с част от тях и разказа при Динеков ще се поставя въпросът за включване на народното поетическо творчество в цялостната история на литературата, за търсенето на връзки с балканските, славянските и руската литература и очертаването на успоредности с тяхното процесуално развитие, които да бъдат обосновани не толкова през естетическата феноменология, а повече през културните и историческите процеси, които ги пораждат.

Ако през времето на социализма все пак българската литературна история е идеологически прибрано поле, което трябва да отрази или поне да не нарушава логиките на социалистическия реализъм, то новата политическа, идеологическа и културна ситуация от 90-те години на XX век променя и представите за литературна история. Сред основните тенденции в полето на историзация на литературата от периода на Прехода е желанието за пренаписване на канона. Тенденция, която, в крайна сметка, не успява да произведе нов цялостен проект за литературна история, който да доведе в промяна на изучаването ѝ или до форми на по-същинска институционализация, а остава по-скоро в еуфорията на десетилетието. Но пък, от своя страна, отъпка пътя, който вече беше частично проправен в предни литературни истории от XX век, на разграждането на тоталисткото разбиране за литературната история като голям и разбира се, единствен представителен разказ. Силните напрежения какво да включим и какво не в канона, какъв е неговият 'гръбнак', доведоха до фрагментаризация на литературния разказ. Самото желание пък за преосмисляне, пренаписване и дори отказ от канон доведе до присвояването към протоканоничността на маргинални автори, творби и тенденции. Това беше последвано и от изграждането на частични алтернативни канони, които освен всичко друго виждаха литературата като поле за корекция на възможни нередности, предизвикани от идеологиите на социалната структура, която по една или друга причина е отхвърляла и продължава да отхвърля тенденции, произведения и автор(к)и.

Промяната на перспективата към разбирането за литературната история до голяма степен е ръководена от изменението в начина на мислене на обществото, от промяна на оценката на властта на текста и явлението, от отчитането на формите на антифундаменталност на съвременността, свързани с противопоставянето на тоталисткия разказ, както и от разбирането за релативизма между текст и контекст и нуждата от препрочитане на произведенията при промяна на контекста и знаците на културата. В крайна сметка обаче, в периодът на краевековието на XX век не просто е белязан от вълна на демократизиране и плурализъм, които оказват влияние върху мисленето на литературната история, но очаквано и от предпочитанията на изследователите към определени периоди, стилове, автори и произведения, които оказват влияние и в определена степен налагат нови 'култове' към автори и творби, отколкото цялостен анализ на динамиките на литературния процес. Силната посока на полемика с традицията доведе до разоряване на моделите на прочит на литературната история, сред които са, както отбелязахме, търсенето на алтернативни истории, постмодернизъм и пр., но и до редукция на литературната процесуалност и ново заличаване на автори на базата например на тяхната идеологическа принадлежност към стария строй. Положителен резултат от тези тенденции на разоряване обаче остава повишената рефлексивност на

периода към правенето на литературна история, боравенето с историческите факти и пр., което е резултат и от умножаването на западната литературна теория, която предлага различни подходи и критикува стабилността като изобличава предпоставките на литературноисторическия разказ. Критиката на литературната историография, в крайна сметка, доведе до разбирането, че не съществува чиста и фактическа историография и обективно позитивистки поглед на литературния историк, а зад историята на литературата винаги се крият различни форми на идеология, методология, лингвистика, теория, семиотика и естетика, психология и социология, контексти на политически, икономически и етически предпоставки.

Като резултат от динамиката на интерпретациите краевековието на XX век намери своето ново поле в съсредоточаването върху актуалността на литературните тенденции и произведения, превръщайки критиката в активно пространство за писане на историите на литературното настояще. Смяната на погледа към миналото с този към съвременността, дори и само като предлагащ епистема на преосмисляне, доведе и до това, че 90-те години се отказаха от написването на мащабни и цялостни истории на литературата. Такава е единствено „История на българската литература“ на Светлозар Игов (1991; 2002), която обаче е замислена и писана основно през предходното десетилетие на 80-те години. За подхода си към литературната история самият изследовател казва: „В художествените ценности на българската култура и най-вече на българското слово откривам единствената неопетнена и неопетнима национална институция.“ (Velkova-Gaydarzhieva 2019). В този аспект книгата на Игов тръгва едновременно в две посоки. От една страна, творбата, която ще бъде сърцето на прочита, ще събира в себе си текст и контекст, като отразява и интерпретира историческото време, в което е написана, с неговите литературни и културни особености. От друга страна обаче, художественото произведение ще уловя надредността, духа на нацията, спецификата на културата ни, непреходността, или както казва Антония Велкова-Гайдаржиева: „Той чете националната литература процесуално, но и като единен, мъдро подреден надвременен свят“.

И ако в края на XX век липсват големи истории, то в началото на XXI век в българското литературознание се появява отново интересът към литературния историзъм. Една по-частна история, която обаче илюстрира тенденциите на времето и същевременно служи като университетска учебна литература, е „Съдбата на идеите в българската литература: Наблюдения върху литературния материал от Освобождението до наши дни“ (2001) на Здравко Чолаков. Въпреки че предлага прочит на творби, принадлежащи към различни исторически периоди и контексти от литературата ни, в сърцевината на изследването са текстове от социалистическия период, които изследователят подлага на деидеологизация през моделите на един историзиран екзистенциален про-

чит. В началото на XXI век излизат и двата тома на „Българска литература 1918 – 1945. Университетски учебник“ (2004 – 2005) на Иван Сарандев. Подобно на Чолаков изследователят деидеологизира творби и автори, добавя към историческия разказ маргинализирани гласове и текстове. Историята на Сарандев предлага преосмисляне на рецепцията културните и литературните периоди, явления и текстове. В началото на първото десетилетие Валери Стефанов издава „Българската литература XX век“ (2003) като цялостен опит за синтез на българската литературна процесуалност чрез прочита ѝ през тенденции и теми, които обединяват автори от различни времена, контексти и направления. Изследването на литературната история е продължено и в следващия и по-машабен проект на автора, писан в съавторство, „Книжовност и литература в България IX – XXI век“ (2022) в 5 тома, който обхваща литературния процес от Средновековието до наши дни и по този начин, както посочва и самата история, заедно изданията представят повече от хилядолетие от историята на българската литература и култура. Всеки от томове е организиран около определен период на изследване – Средновековие, Възраждане, Модерност, Социализъм, Съвременност. През общата си идейна концепция томове споделят повтарящ се във всяко от изданията аналогичен модел на представяне на литературната история, като се разделят на две основни части. Първата е озаглавена „Периодът“ и задава алгоритъма, през който се представят взаимоотношението между литературата и културата на времето, битието на книжовността през съответния етап. Основните категории, през които е зададена литературноисторическата картина на периода, са: писането, книгата, четенето, светогледът на времето, отношението език и литература, жанровата система, връзката между периодиката и литературата (като последната логично липсва от книгата върху Средновековието). Втората част на томове носи името „Библиотека“ и събира представителни за съответния период текстове, като изложението им отново е структурирано през зададен предварително модел на концептуализиране – „време на поява, жанров облик, съдържание, място в книжовния живот и пр.“ (Stefanov 2022, р. 7). Начинът, по който е осъществено представянето на литературноисторическата процесуалност в тази история, поставя много силни акценти върху творчеството и рецепцията и слага в сърцето на литературната динамика четенето, читателя, писането и книгата, които са видени като формиращи културните и литературните процеси: „В историческото време действия не някакъв квазисубект, наречен Литературата, а конкретните общности на пишещи и четящи хора. „Действат“ текстове и книги в контекста на разнородни тенденции, мотивации и културни трансформации.“ (Stefanov 2022, р. 6).

През новото хилядолетие потребността от съвременен литературен историзъм ражда и голям брой частни литературни истории, които се занимават с конкретни явления, процеси или тенденции в литературата ни. През 2007 го-

дина Пламен Дойнов издава двутомното си изследване „Българската поезия в края на XX век“, която е първата мащабна история на съвременната българска поезия. Богатото откъм информация съдържание се отклонява от линейната историзация, все пак става дума и за литературна история на настоящето, и поезията след Промениите е представена според тенденциите, мотивите, темите и идеите в произведенията. Мащабното изследване на Дойнов е допълнено впоследствие от литературноисторическите му изследвания като „1907: литература, автономия, канон“ (2009) и „Алтернативният канон: поетите“ (2012), както и от поредиците на Нов български университет от литературноисторически сборници и монографии, почти изцяло под редакцията и съставителство на Дойнов: „Годишите на литературата“, „Литературата на НРБ: история и теория“, „Алтернативният канон: Творбите“, от които досега са отпечатани общо над 30 заглавия. Важни за разглеждането на съвременната литературна история са и изследванията на Михаил Неделчев „Литературноисторическата реконструкция“ (2011) и „Как работи литературната история“ (през 2019 г. и 2021 г. досега са излезли първите два тома в три отделни книги). Към тях можем да добавим и монографиите на автора „Апология на литературната история“ (2011) и „Ефектът на раздалечаването: студии за литературата на Народна република България“ (2015), насочени към преосмисляне на литературната история. През второто десетилетие на новия век Милена Кирова издава „Българска литература от Освобождението до Първата световна война“ в три части (2016, 2018, 2020), която служи и като университетски учебник. В изследването отново ясно е заложена необходимостта от преосмисляне и концептуализиране на полето на литературната история, с оглед на настоящите проблеми около цялостното разбиране на литературните процеси, но и спрямо необходимостта от внимателно свързване между авторите и художествените явления и историческата, културната и естетическата среда, която ражда съответните текстове, направления и тенденции. Три години след публикуването на последния том изследователката издава и първия том на историята си на съвременната литература „Българската литература през XXI век (2000–2020). Част 1“ (2023), която си поставя за задача да конструира устойчив литературно-исторически разказ върху мащабната и неподредена продукция на актуалната художествена литература и разноречивите ѝ, както посочва и авторката, критически интерпретации. Милена Кирова е автор, редактор и съставител и на двутомния сборник – „Неслученият канон“ в два тома (2009–2013), на първата история на женската литература, която обхваща времето от Възраждането до наши дни.

Модели за преосмислянето на българския литературноисторически разказ предлагат и изследвания като „Национална митология и национална литература. Сюжети, изграждащи българската национална идентичност в словесността от XVIII и XIX век“ (2006) на Николай Аретов, двутомника на Ал-

бена Хранова „Историография и литература: за социалното конструиране на исторически понятия и Големи разкази в българската култура XIX – XX век“ (2011), „Българският постмодернизъм. Контекст. Генезис. Специфика“ (2010) и „Българският постмодернизъм XXI – XIX в.: към философията на българската литература“ (2016) на Пламен Антонов, „Български поетеси между двете световни войни“ (1999) на Людмила Малинова и „В периферията на канона. Българските писателки през първата половина на 20. век“ (2013) на Албена Вачева. Списъкът може да бъде продължен поради силния интерес на съвременното литературознание най-вече към писането на микролитературни истории, посветени на изследването на определен период, направление или специфика на националноисторическия разказ.

Въпреки интереса към писането на литературната история понастоящем практически това, което липсва, са проблематизирането и рефлексията на нейната методология, теоретични постановки и в цялост на моделите ѝ, така както това се случва в западната теория. Българското научно литературоведско пространство всъщност се нуждае от теоретична литература, която да дебатират подходите с оглед на тяхната приложимост не само към естетиките и подреждането на художествените текстове и правенето на канона, но и по отношение на тяхната методологическа приложимост и цели при преподаването. Именно преподаването на литературната история е едно от нещата, които страдат най-много от разпадането на монолитния литературноисторически разказ. В този аспект в по-голяма степен средното ни образование се нуждае от сериозно методологическо разглеждане на начините, през които се преподава литературната история и литературната хронология, както и на произведенията, които ги илюстрират.

В своята статия „New Literary History after the End of the New“ („Нова литературна история след края на Новото“) върху перспективите пред литературната история Фредерик Джеймисън (Jameson 2008) се опитва да си представи каква би била литературната и културната история от бъдещето, и стига до извода, че тя би „предала“ всяка идея за устойчивост на литературните модели и процеси, която имаме в момента, и би разградила както каноните, така и техните интерпретации. Литературата като място на въображението според теоретика не може да бъде контролирана и предвидена. Тя носи в себе си промяната и отклонението от всяка прогноза. Именно затова утопичната литературна история и утопичният литературен канон за Джеймисън са винаги повече от това, което дисциплинираното в модели рационално въображение на настоящето може да начертае. Формите на бъдещето всъщност силно обсебват въображението на теоретика. Пример за това е книгата му „Археологии на бъдещето“ (2005). В една от главите ѝ – „Бъдещето като разрыв“, Джеймисън развива тезата си за ‘разрива’ като утопия и като форма на критика срещу опитите да се „колонизира бъдещето“ (Jameson 2018, p. 24), като се калкулира

през стабилната реалност и предвидимостта, зададена в настоящето. Така че ограниченията на представите и моделите, в които живеем, правят трудно да си приставим литературата на бъдещето и именно затова литературната история трябва да е загрижена преди всичко за настоящето на литературата, което според Джеймисън вече е отворило посоките на настъпили и предполагаеми кризи. Такъв потенциал на кризисност например е въздействието на глобализацията върху литературата и в цялост върху културното производство, което ги подчинява на универсализация на идеите и стандартност на образите и темите и на доминация на световния пазар върху националната култура. В този смисъл, една от посоките, които стоят пред съвременната ни българска литературна история, според мен би била и как тя да намери своите автентични гласове в пазара на модерните чужди теории, постмодерни практики и властови естетики.

Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект № BG-RRP-2.004-0008-C01

This study is financed by the European Union-NextGenerationEU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project № BG-RRP-2.004-0008-C01

ЛИТЕРАТУРА

ВЕЛКОВА-ГАЙДАРЖИЕВА, А., 2019. Апология на „История на българската литература“ от Светлозар Игов. *Култура. Портал за култура, изкуство и общество*. 06.11.2019, [посетено на 20.09. 2023]. Достъпно на: <https://kultura.bg/web/%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BB/>

ДЖЕЙМИСЪН, Ф., 2019. Бъдещето като разрив. *Пирон*, бр. 8, с. 24. ISSN 2367 7031. [посетено на 15.09. 2023]. Достъпно на: <http://piron.culturecenter su.org/wp content/uploads/2019/10/03 jameson the future as disruption.pdf>

МАРИНОВ, Д. История на българската литература. В: сб. *Литературната историзация. Историите на българската литература от 80-те и 90-те години на XIX в. и „липсващата“ литература*. Фототипно издание. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022. ISBN 978-954-07-5615-8. [посетено на 10.09. 2023]. Достъпно на: <https://unipress.bg/literaturnata-istorizatsiya>

- МОСКОВ, М. История на българската литература. В: сб. *Литературната историзация. Историите на българската литература от 80-те и 90-те години на XIX в. и „липсващата“ литература*. Фототипно издание. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022. ISBN 978-954-07-5615-8. [посетено на 10.09. 2023]. Достъпно на: <https://unipress.bg/literaturnata-istorizatsiya>
- СТЕФАНОВ, В., 2022. Предговор. *Книжовност и литература в България IX – XXI век*. Т. 1 – 5. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2022. с. 6 – 7, ISBN: 978-954-07-5445-7.
- ТРАЙКОВА, Е., 2021. *Литературноисторически и критически сюжети*. София: Издателски център „Боян Пенев“, с. 13. ISBN 978-619-7372-40-3.
- JAMESON, F. 2008. New Literary History after the End of the New. *New Literary History*, Summer, 2008, vol. 39, no. 3, Literary History in the Global Age, pp. 375 – 387.

REFERENCES

- VELKOVA-GAYDARZHIEVA, A., 2019. Apologia na „Istoria na balgarskata literatura“ ot Svetlozar Igov. *Kultura. Portal za kultura, izkustvo i obshtestvo. Culture. Portal for culture, art and society*. 06.11.2019, [viewed 20.09. 2023]. Available from: <https://kultura.bg/web/%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BB/>
- JAMESON, F. 2019. Badeshteto kato razriv. *Piron – Nail*, vol. 8, pp. 24. ISSN 2367 7031. [viewed 15.09. 2023]. Available from: <http://piron.culturecenter su.org/wp content/uploads/2019/10/03 jameson the future as disruption.pdf>
- MARINOV, D. Istoria na balgarskata literatura. V: *Literaturnata istorizatsia. Istoriiite na balgarskata literatura ot 80-te i 90-te godini na XIX v. i „lipsvashtata“ literatura. Fototipno izdanie*. Sofia: UP „St. Kliment Ohridski“, 2022. ISBN 978-954-07-5615-8. [viewed 10.09. 2023]. Available from: <https://unipress.bg/literaturnata-istorizatsiya>
- MOSKOV, M. Istoria na balgarskata literatura. – V: *Literaturnata istorizatsia. Istoriiite na balgarskata literatura ot 80-te i 90-te godini na XIX v. i „lipsvashtata“ literatura. Fototipno izdanie*. Sofia: UP „St. Kliment Ohridski“, 2022. ISBN 978-954-07-5615-8. [viewed 10.09. 2023]. Available from: <https://unipress.bg/>

literaturnata-istorizatsiya

STEFANOV, V., 2022. Predgovor. *Knizhovnost i literatura v Bulgaria IX – XXI vek.* vol. 1 – 5. Sofia: UP „St. Kliment Ohridski“, 2022. pp. 6 – 7, ISBN: 978-954-07-5445-7.

TRAYKOVA, E., 2021. *Literaturnoistoricheski i kriticheski syuzheti.* Sofia: Izdatelski tsentar „Boyan Penev“, pp. 13. ISBN 978-619-7372-40-3.

JAMESON, F. 2008. New Literary History after the End of the New. *New Literary History*, Summer, 2008, vol. 39, no. 3, Literary History in the Global Age, pp. 375 – 387.

UNSTABLE NARRATIVES: LITERARY HISTORY TODAY BETWEEN THE LEGACIES OF THE PAST AND THE PLURALISM OF THE PRESENT

Abstract. The article examines the main models in the writing of Bulgarian literary history, starting from the first literary historiographies after the Liberation and reaching to the contemporary directions and challenges in this field. To be able to outline the perspectives for the development of our literary history, the study sets out potential directions for debate in the present.

Keywords: literary history; models; canon; nation; narrative; perspectives

✉ **Dr. Kristina Yordanova, Senior Assist. Prof.**

WoS ResearcherID: AAM-4730-2021

ORCID iD: 0000-0003-3799-8938

Faculty of Slavic Studies

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

1504 Sofia

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

Sofia, Bulgaria

E-mail: kristina_jordanova@abv.bg